

MALMÖ STADSTEATER

INSPIRATIONSMATERIAL till *Jane Eyre*

Det här är ett inspirationsmaterial som bygger på teman ur föreställningen *Jane Eyre*. Här hittar du också diskussionsfrågor, tips på litteratur, artiklar, filmer och hemsidor. Du kan använda inspirationsmaterialet antingen inför eller efter teaterbesöket. Har du frågor eller funderingar kring materialet eller uppsättningen? Kontakta informatör Carin Hebelius på e-post carin.hebelius@malmostadsteater.se

Charlotte Brontë

Charlotte Brontë (1816 – 1855) var en engelsk författare under 1800-talet vars roman *Jane Eyre* betraktas som ett klassiskt mästerverk inom den västerländska litteraturen.

Charlotte Brontë föddes den 21 april 1816 i Thornton, Yorkshire, England. Charlotte och hennes systrar Emily och Anne, som också var författare, växte upp i ett kristet hem. Fadern var irländare och präst i engelska kyrkan. Modern dog tidigt och systrarna uppfostrades därefter av en kvinnlig släkting, Elizabeth Branwell. Charlotte lär ha varit den mest dominanta och ambitiösa av systrarna Brontë, som tillsammans med systern Emily fick sin utbildning vid The Clergy Daughters' School. Charlotte Brontë försörjde sig senare som både guvernant och lärare, och hade långtgående planer på att starta en skola i Haworth tillsammans med systrarna. Hon reste bl a till Bryssel för att studera franska som hon hoppades kunna undervisa i på den tilltänkta skolan. Men det blev aldrig någon skola för systrarna Brontë, eftersom Haworth inte var attraktivt nog för föräldrar till medelklass flickor.

1847 publicerades Charlotte Brontës roman *Jane Eyre*, under den manliga pseudonymen Currer Bell. Romanen blev en omedelbar framgång och senare en litterär klassiker. Hon följde upp succén med romanerna *Shirley* (1848) och *Villette* (1853). Charlotte Brontë gifte sig 1854 med kyrkoadjunkten Arthur Bell Nicholls, men hon dog påföljande år i tuberkulos. Hennes roman *The Professor* publicerades postumt 1857.

Handling

Den föräldralösa Jane Eyre blir efter en svår barndom anställd som guvernant hos den demoniske Mr Rochester på Thornfield Hall. Jane som är en självständig, intelligent och målmedveten ung kvinna hittar snart en vän i den annars så gåtfulle Mr Rochester. De samtalar om allt och utvecklar en kärlek på lika villkor. Men Rochester bär på en fasansfull hemlighet och Jane flyr från sitt eget bröllop.

Jane Eyre blev redan när den kom ut 1847 en stor framgång. Berättelsen om Janes öde har i generationer fångat sina läsare. Med en stark kvinnlig berättarröst är den inte bara en

spännande romantisk skildring utan också ett ställningstagande för kvinnans rätt till självständighet och lika värde.

Huvudkaraktärerna i *Jane Eyre*

JANE EYRE är berättelsens huvudperson. I romanen är det Jane som är berättarröst, det är hon som berättar historien. Jane Eyre är en föräldralös flicka som placeras hos sin kärlekslösa moster. Där är hon oälskad och blir hela tiden beskylld för saker hon inte gjort. Jane är alltid rak och ärlig, hon vägrar förstå sig. Mostern och kusinerna säger att Jane är elak och oärlig. Jane vantrivs och skickas så småningom till uppfostringsanstalten Lowood, en skola för föräldralösa flickor. Där bor hon i åtta år och tar därefter tjänst som guvernant på Thornfield Hall, som ägs av Edward Rochester. Jane och Mr Rochester blir nära vänner och till slut kära och ska gifta sig. Bröllopet avbryts då hemligheter uppdagas och Jane flyr från Thornfield Hall. Jane Eyre spelas av Natalie Sundelin.

EDWARD ROCHESTER är godsherre på Thornfield Hall. Det är till hans myndling, den franska flickan Adèle som Jane Eyre blir guvernant. Edward Rochester uppvaktar först fröken Blanche Ingram men inser snart att det är Jane han älskar och han friar till henne. Men Edward är redan gift och hans fru Bertha är sinnessjuk och hålls inlåst på vinden i Thornfield Hall. Edward träffade henne på Jamaica och blev, enligt honom själv, lurad att gifta sig med henne. När den fruktansvärda hemligheten uppdagas flyr Jane från Edward och Thornfield. Edward Rochester spelas av Joakim Gräns.

MRS REED är Janes elaka moster. Hon låter Jane bo i sitt hem Gateshead tills hon skickar iväg henne till uppfostringsanstalten Lowood. Jane avskyr Mrs Reed men försöker senare i livet återförenas med henne. Det går inte, Mrs Reed föraktar fortfarande Jane, eftersom hennes döde man (Janes morbror) alltid hade älskat Jane mer än sina egna barn. Mrs Reed spelas av Li Brådhe.

MR BROCKLEHURST är rektor för Lowood School dit Jane skickas. Han är en grym, hycklande man som förskingrar pengar från skolan så att han kan leva ett liv i lyx. Han avslöjas dock efter att skolan drabbats av en tyfusedemi. Mr Brocklehurst spelas av Lars-Göran Ragnarsson.

HELEN BURNS är Janes vän på Lowood. Hon dör av lungsot. Helen Burns spelas av Hanna Normann.

MRS FAIRFAX är husfru på Thornfield Hall. Hon är vänlig och blir Janes vän. Mrs Fairfax vet om att Mr Rochester håller sin fru inlåst på vinden, men berättar ingenting. Mrs Fairfax spelas av Li Brådhe.

ADÈLE är Mr Rochesters myndling. Hon är fransyska och Rochester hade ett förhållande med hennes mor som nu försvunnit. Han hävdar dock att han inte är flickans far. Adèle spelas av Hanna Normann.

BLANCHE INGRAM är en societetsfröken som hoppas få gifta sig med Mr Rochester. Trots att hon spenderar mycket tid på Thornfield och uppvaktas av Rochester friar han istället till Jane. Blanche Ingram spelas av Kajsa Ericsson.

S:T JOHN RIVERS är präst och missionär. Det är hos honom och hans syster som Jane hamnar när hon flytt från Thornfield. S:t John är reserverad, intellektuell och saknar Rochesters passion. Han vill att Jane ska bli hans missionärsfru och resa ut i världen med honom. Hon avböjer. S:t John Rivers spelas av August Lindmark.

Att leva i sanning

”Om jag ljög då skulle jag säga att jag tycker om moster. Men det gör jag inte. För jag tycker sämst om moster av alla människor i hela världen, näst efter John, och så länge jag lever ska jag minnas hur ni låste in mig i röda kammaren fast jag var rädd och skrek. Folk tror att ni är en god människa, men ni är raka motsatsen, och om någon ljuger är det moster själv.”

Jane vägrar att fjäska och förställa sig. Hon talar alltid sanning och redan som liten hamnar hon i konflikter på grund av detta. Hennes uppriktighet går emot alla sociala normer. Det är just denna ovilja att förställa sig som attraherar Mr Rochester. Jane säger att hon måste respektera sig själv och det kan hon bara göra genom att leva i sanning. Därför blir Rochesters lögnen och hemligheter omöjliga för Jane att förlåta.

Diskutera!

Sanningen är ett problem för Jane Eyre. Hon har en orubblig tro på att sanningen alltid är det enda rätta. Hur tas hennes ärlighet emot? Vilka sociala tabun utmanar Jane?

Fundera på vad Janes sanningsiver betyder för oss idag? Lever vi mer ”i sanningen” idag än på Janes tid? Kan det vara farligt att tala för mycket sanning?

En feministisk förebild

”Är det inte lite märkligt att kvinnor förväntas vara stillsamma medan män ständigt är på jakt efter spänning och äventyr? Jag menar, har inte vi kvinnor samma behov som våra bröder har? Lider vi inte av instängdhet och händelselöshet på precis samma sätt som män skulle plågas av det? Ja, är det inte rentav ganska trångsynt av våra mer privilegierade manliga medmänniskor att hävda att vi kvinnor borde vara nöjda med att sticka strumpor, laga puddingar, spela piano eller brodera? Trångsynt och... ja... tanklöst!”

Jane Eyre ses som en tidig feministisk förebild. Jane längtar bort från det begränsade liv som kvinnan är förutbestämd att leva på 1840-talet. Sedan liten flicka har hennes drivkraft varit hennes kunskapsörst och vetgirighet. Eftersom hon är fattig och föräldralös förväntas hon antingen gifta sig, gå i kloster eller bli guvernant. Jane väljer det senare. Som lärare kan hon ändå finna någon form av självständighet. Hennes vänskap med Rochester är något nytt, de blir själsfränder på lika villkor. Men det är inte helt sant, för som kvinna är hon enligt både tidens konvens och lagar underlägsen Rochester.

Diskutera!

Vilka drömmar har Jane och vad inskränker hennes möjligheter att leva ut dessa?

Kan Jane ses som en förebild? Vad kan vara begränsande för en ung kvinna idag?

Mr Rochester fru Bertha Mason hålls inlåst på vinden eftersom hon är sinnessjuk. Kan Bertha tolkas som en annan del av Jane? Vilka paralleller finns det mellan de två kvinnorna och på vilka sätt är de varandras motsats?

Klasskillnader

”Tror du att jag saknar själ och hjärta, bara för att jag är kvinna, fattig, enkel, liten och oanselig?”

”Har jag rätt till det här?”

Har jag rätt att höja mig över seder och konvens?

Har känslan rätt att kräva företräde framför förnuftet?

Har jag rätt att välja honom?

Har jag det?”

På Jane Eyres tid var klasstillhörighet helt avgörande för en människas framtid. Jane är född i underläge, hon är en föräldralös flicka utan förmögenhet. Hon är helt beroende av att tas om hand av släktingar. Även hos mostern och kusinerna hamnar hon längst ner i rang, även tjänstefolket står högre än Jane. Efter skolan har hon ingen annan möjlighet att försörja sig än att bli tjänsteflicka eller guvernant. Mr Rochester har dock inga problem med att Jane kommer ur en lägre klass, men Jane själv tycker inte att hon är honom värdig. När Jane flyr från Thornfield Hall hamnar hon ännu längre ner på skalan, då är hon helt hemlös och utlämnad.

Diskutera!

Hur beskrivs klassperspektivet i föreställningen? Jane hamnar i olika klasskonstellationer genom berättelsens gång, hur lyckas hon anpassa sig?

Diskutera Mr Rochester. Hur bryter han mot överklassens normer? Hur visar han sin makt och överlägsenhet mot Jane?

Ger pengar automatiskt frihet och makt? Hur förändras Jane när hon får reda på att hon ärvt en hel förmögenhet?

Skräckromantik och den galna kvinnan på vinden

Jane Eyre placerar in sig i den gotiska skräckromanens genre, som framförallt startade i slutet av 1700-talet och definieras av sin blandning av skräck, romantik och mystik. Jane och Mr Rochester utgör den perfekta typen för ett ”gotiskt kärlekspar” – otänkbara att förena

men ändå oemotståndligt dragna till varandra. När Jane flyttar in på spöklika Thornfield Hall hör hon otäcka skratt på nätterna, någon smyger omkring i slottskorridorerna och en natt börjar det till och med brinna i Rochesters rum. Han vill tona ned händelsen och det visar sig så småningom att han i hemlighet håller sin fru Bertha inlåst på vinden. Han påstår att han skyddar Bertha så att hon ska slippa hamna på mentalsjukhus. "Den galna kvinnan på vinden" har blivit ett begrepp och en egen genre inom den feministiska litteraturforskningen. Patriarkatets kontroll över kvinnan men också bilden av den galna kvinnan som revoltör är olika teman som kommit upp i genren. I romanen *Saragassohavet* av Jean Rhys berättas den galna hustrun Berthas historia.

Diskutera!

Fundera över mystiken och skräckinslagen i berättelsen. Hur framställs de olika "husen" Jane bor i?

Att något inte står rätt till på Thornfield Hall antyds flera gånger med spöklika inslag. Diskutera hustrun Bertha som Rochester låst in på vinden. Berthas existens är ett raffinerat inslag av författaren Charlotte Brontë. Vad tror du det betyder rent symboliskt?

Tips

Litteratur

Brontë, Charlotte, *Jane Eyre*, Bonniers 2011.
Brontë, Emily, *Svindlande höjder*, Bonniers 2010.
Dinsdale, Ann, *Systrarna Brontës värld*, Angria förlag, 2016.
Gilbert, Sandra M/Gubar, Susan, *The Madwoman in the Attic*, 1979.
Perkins-Gilman, *Den gula tapeten*, Natur och Kultur, 1988.
Rhys, Jean, *Saragassohavet*, Modernista, 2011.

Artiklar

"En galen kvinna på vinden" i *Göteborgs-Posten*, 060811, <http://www.gp.se/kulturnoje/1.131268-en-galen-kvinna-pa-vinden?m=print>

"Slutstation rättspsykiatri" i *Sydsvenskan*, 120802, <http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/bocker/bokrecensioner/slutet-sallskap/>

"Jane Eyre sedd från livets skuggsida", i *Svenska Dagbladet*, 130724, <http://www.svd.se/jane-eyre-fran-livets-skuggsida>

Film och TV

Jane Eyre, regi Joji Fukunaga, 2011.
Wuthering Heights, regi Andrea Arnold, 2011.
Jane Eyre, TV-serie, regi Susanna White, 2006.
Stolthet och fördom, regi Joe Wright, 2006.

Rebecca, regi Alfred Hitchcock, 1940.

Webb

Magasinet *Historiskan* som sätter historiens kvinnor i fokus: <http://www.historiskan.se>

The Brontë Society: <http://www.bronte.org.uk>

Rollista och produktionsuppgifter

JANE EYRE

Av Charlotte Brontë

Premiär på Intiman 13 februari 2016

Förlag: Colombine Teaterförlag

Dramatisering: Camilla Blomqvist och Anna Azcárate

Regi: Anna Azcárate

Scenografi och kostym: Kirsten Thomsen

Koreografi: Camilo Ge Bresky

Ljus: Sven-Erik Andersson

Ljud: Jonathan Flygare

Mask: Agneta von Gegerfelt

Rollista

GATESHEAD

Jane Eyre – Natalie Sundelin

John Reed – August Lindmark

Georgiana – Hanna Normann

Mrs Reed – Li Brådhe

Bessie – Kajsa Ericsson

LOWOOD

Mr Brocklehurst – Lars-Göran Ragnarsson

Mrs Scatcherd – August Lindmark

Miss Maria Temple – Kajsa Ericsson

Mrs Smith – Li Brådhe

Helen Burns – Hanna Normann

THORNFIELD HALL

Mrs Fairfax – Li Brådhe

Adèle – Hanna Normann

Edward Rochester – Joakim Gräns
Blanche Ingram – Kajsa Ericsson
Mary Ingram – August Lindmark
Mrs Ingram – Lars-Göran Ragnarsson
Richard Mason – August Lindmark
Pastor Wood – Kajsa Ericsson
Advokat Briggs – Lars-Göran Ragnarsson

MOOR HOUSE

S:t John Rivers – August Lindmark
Diana – Kajsa Ericsson